

Universita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Finanční systém: obhajoba deflace

Studentská vědecká odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

VII. ročník SVO

2014

Ondřej Špalek

estné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VII. ročníku Studentské vědecké a odborné soutěže (SVO) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla dříve publikována, nebyla vcelku ani částečně obhájena jako práce diplomová či bakalářská a nebyla předložena do předchozích ročníků SVO a jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním ve veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace PF UK v etn. užití těmito osobami.

V Hradci Králové dne 25. 3. 2014

Ondřej Špalek

Obsah

Úvodem	3
1 Historie finančního systému	4
1.1 Peníze	4
1.2 Úvěry	5
1.3 Základní rezervy	6
1.4 Realita finančního systému	8
2 Některá teoretická východiska	10
2.1 Lidské jednání	10
2.2 Práce jako prostředek	11
2.3 Export jako prostředek	11
3 Deflace	13
3.1 Příčina a následek	13
3.2 Pokles spotřebitelských cen	13
3.3 Hospodářský cyklus	15
Zdravý hospodářský růst	15
Monetární inflace	17
3.4 Monetární deflace	21
4 Boj proti deflaci	25
Závěr	26
Literatura	27
Internetové zdroje	28

Úvodem

Cílem této práce je pomoci kontroverzní ekonomická osvětla. Ekonomové svého mainstreamu považují fenomén deflace pokud ne přímo za dílo ďáblovo, pak alespoň za předzvěst hospodářské apokalypsy. Je to přirozený důsledek několika faktorů. V první řadě se jedná o chaos v pojmosloví, respektive znásilnění významu slova deflace, za kterým stojí buď historická úloha i fatální neznalost. Za druhé se jedná o špatné uchopení ekonomie jako vědy aposteriorní a snahy aplikovat matematické modely na soubor proměnných, jež jsou z podstaty lidského jednání neuchopitelné. Za třetí je zde samozřejmě problém se současným finančním systémem, který je mainstreamem brán jako neměnný a problémy, které generuje, jako přirozené, kterou je třeba řešit a nikoliv jako následek, jehož příčinu je třeba odstranit.

Přestože považuji ekonomii za vědu přesně deduktivní, za svou tuto práci přinesem interpretace historických událostí, konkrétně vývojem peněžního systému. Kladu si za cíl napravit klady, které se staly ekonomickému pojmosloví a zařadit fenomén dnes nazývaný deflace do kategorie nepříznivých důsledků založeného státního monopolního finančního systému. Během rozboru deflace se hodlám zabývat i důvody, jež jsou deflaci popisovány a které slouží jako negativní argumenty pro podporu růstu spotřebitelských cen. Jedná se o psychologické a ekonomické důsledky stagnujících i klesajících mezd, fenomén zvaný deflační spirála, nesplacitelnost hypoték, odkládání spotřeby a podobně.

Deflace je chimérou, pro jejíž detailní pitvu není v této práci prostor, přesto se pokusím závěry všešlechtě z deduktivního procesu poznání rozložit na co nejelementárnější prvky. Ekonomie je v dané logicky komplexní, jejíž jednotlivé části jsou verifikovány postupnou dedukcí základních fundamentů. Můj pohled na ekonomii je silně ovlivněn rakouskou školou. Tato práce je tedy protkána metodologickým individualismem a především, je prostá užívání grafů a komplexních vzorců. Považuji je za instrumenty, jejichž výstupy, pokud nejsou přímo redundantní, nemají reflexi v realitě.

1. Historie finančního systému

1.1 Peníze

Než přejdeme k samotnému rozboru fenoménu, který je především v dobách ekonomických krizí hojně diskutován, je třeba nahlédnout na finanční systém a proměny, jakou prošel během své historie, zejména v období od první světové války. Peníze z historického hlediska vznikly jako spontánní reakce na požadavky pro zefektivnění směny. Ve většině zemí světa se jimi staly drahé kovy pro jejich homogenitu, stálost, snadnou dležitelnost a relativní vzácnost. Tyto požadavky jsou na peníze kladeny obecně, a už se jedná o státní bankovky i komodity.

Nevím, zda tak přede mnou někdo učinil, ale modifikací společenské evoluční teorie bychom mohli říci, že peníze se ustavily ve všech částech civilizovaného světa z důvodu, že absence jejich užívání určitými kulturami vedla k jejich hospodářskému a kulturnímu úpadku. Peníze mají svou nespornou úlohu nejen jako prostředek směny, ale též jako prostředek pro ex ante kalkulaci a ex post kontrolu racionality konání podnikatelů. Johan Wolfgang Goethe nazval vznik podvojného účetnictví „největším vynálezem lidstva.“ Rakouský ekonom Ludwig von Mises s ním souhlasí, když jedním z jeho argumentů proti socialismu, který já osobně považuji za nejsilnější a který postuloval v roce 1922, je teorie, že absence tržních cen plynoucích z monopolního vlastnictví výrobních prostředků vyústí v nemožnost racionální kalkulace výnosů a nákladů, která povede ke spotřebě bohatství a zbláznění společnosti.¹ A historie mu dala za pravdu.

Americká filosofka ruského původu Ayn Rand především obhajobu peněz nejen z ekonomických, ale i etických důvodů. Lidé nechtějí peníze, chtějí zboží. A existence zboží je možná jen díky produkci. Touhu po penězích a po směně je ve skutečnosti možné uspokojit jen produktivní činností. Oblíbené klišé, že peníze jsou kořenem všeho

¹ Ludwig von Mises – Socialism: An Economic and Sociological Analysis, str. 117-119 „Two things are necessary if computations of value in terms of money are to take place. First, not only goods ready for consumption but also goods of higher orders must be exchangeable, If this were not so, a system of exchange relations could not emerge. ... To suppose that a socialist community could substitute calculations in kind for calculations in terms of money is an illusion. In a community that does not practice exchange, calculations in kind can never cover more than consumption goods. They break down completely where goods of higher order are concerned. Once society abandons free pricing of production goods rational production becomes impossible. Every step that leads away from private ownership of the means of production and the use of money is a step away from rational economic activity.“

zla, pak před námi stojí v plné nahotě. Nejsou to totiž peníze, které označujeme za zlo, ale samotná produktivní činnost. Jak ovšem může být produktivní činnost nemorální, pokud je předpokladem lidské existence? Zachování lidského života kausálně předchází spotřebě, a tedy zase produkce.²

Peníze tedy v ekonomii hrají klíčovou roli ve dvou situacích. Usnadňují směnu zboží a umožňují podnikateli ověřit si racionalitu svého konání.

1.2 Římské impérium

Přestože byly do roku 1944 peníze veskrze tvořeny komoditami, podléhaly více či méně státní regulaci. Státní regulace jsou staré jako státy samotné. Z pohledu panovníka byla intervence v podobě zlehčování mincí jednou z posledních možností, jak získat peníze na financování vládních výdajů. Římské impérium v dobách vlády dobrých císařů, by se z dnešního pohledu jistě dalo označit pojmy *welfare* a *warfare state*.³ Za vlády císaře Augusta prováděl římské impérium rozsáhlé státní investice v severní Africe. Jedním z předkladů mohou být zavlažovací systémy, které byly budovány ke zvýšení efektivity v zemědělstvím odví. Údržba těchto kanálů však byla extrémně nákladná a stávala se neúnosnou. Paralela se souasnými vládními subwencemi v zemědělství je nasnadě, předhodnější se však z hlediska velikosti a vlivu v ekonomice zdají být bail-outy v bankovním sektoru, ale to je na jinou práci.

V dobách, kdy císař Traján budoval silnice a města ve Španělsku, Africe a Sýrii, se začala stávat neúnosnou i samotná správa zahraničních metropolí. Války vedené římskou říší vedly k zavedení plateb vojákům. Stejná privilegia si vymohli senátoři a nevyšší státní úředníci. Výdaje spojené s dobýváním území a náklady na jejich udržení si vyžádaly zvýšení daní na bezprecedentní úrovni, která se v případě zemědělství ani po skonění válek nenavrátila na předválečnou výši.⁴

Ve skutečnosti byly daně tak vysoké, že bylo jejich další zvýšení nemožné, a tak se vláda uchýlila ke zdanění skrytému – inflaci, které prováděla zlehčování mincí. Denáry vydávané za císaře Trajána obsahovaly až dvacet pět procent méně, v případě

² Ayn Rand – Atlas Shrugged, str. 387

³ Termín *welfare* a *warfare* označují stát, jenž vydává významnou část svých příjmů na rozpočet sociálních služeb a vojenství

⁴ Frank Tenney – An Economic History of Rome, str. 247

Antonií, vydávaných císařem Marcem Aureliem, kleslo množství stříbra na padesát procent. Během období od vlády císaře Augusta po vládu císaře Constantina se snížila váha zlaté mince Aurelius z 1:40 na 1:72 římské libry.⁵ Držení fixních cen v zemědělství vedlo společně s inflací mnohem k poklesu zemědělské produkce, rozpadu dělnické práce a úniku obyvatel z města, který byl příčinou úpadku římské říše.⁶

1.3 Základní rezervy

Římané nebyli jediní, kdo prováděl znehodnocení měny. Mnoho mincí vzniklo a zaniklo v průběhu dějin. Trh má tendenci zbavovat se nekvalitních měn, ostatní proto státy zavedly nové územní monopoly. Postupem doby se způsob znehodnocení stávaly sofistikovanější. S rozvojem bankovníctví začali bankéři provádět znehodnocení skrze například depozit irregulare – vklad na požádání, čímž prakticky zvyšovali peněžní nabídku. Tedy například ovali peníze, které se zavázali kdykoliv vyplatit. V konečném důsledku tak vytvářeli konflikt v právu disponovat s jedním statkem mezi majitelem šekovatelného účtu a dlužníkem. Nabízí se otázka: neexistují snad majetková práva právě proto, aby předcházela konfliktu při nakládání s omezenými zdroji? Odpověď zní ano. Státy ovšem nejenže skrze historii majetková práva soustavně drancují, ale nezdráhají se ani k takovému jednání udělovat privilegia těm osobám. Dokud si však všichni vkladatelé nepřejdou vybrat své vklady najednou, konflikt v majetkových právech se neprojeví. Důvodem, kvůli kterému se bankéři odhodlali k tomuto jednání, byla zčásti touha po dodatečných ziscích (peníze, které jsou v bance uloženy na termínovaném vkladu a tedy při kterých se vkladatel na určitou dobu vzdal práva s nimi disponovat, je důvod méně než těch, které očekává, že mu mohou být kdykoliv vyplaceny) a zčásti obava před konfiskací depozit ze strany státu. K takovému kroku se uchýlil například Karel V. v Seville roku 1545.⁷

⁵ Frank Tenney – An Economic History of Rome, str. 251

⁶ Ludwig von Mises – Human Action, str. 687-689 „The showdown came when in the political troubles of the third and fourth centuries the emperors resorted to currency debasement. With the system of maximum prices the practice of debasement completely paralyzed both the production and the marketing of the vital foodstuffs and disintegrated society's economic organization. The more eagerness the authorities displayed in enforcing the maximum prices, the more desperate became the conditions of the urban masses dependent on the purchase of food. Commerce in grain and other necessities vanished altogether. To avoid starving, people deserted the cities, settled on the countryside, and tried to grow grain, oil, wine, and other necessities for themselves.“

⁷ Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit and Economic Cycles, str.79

Potéba získat finance pro státní pokladnu vedla ke vzniku privilegií, jimiž stát posvtil p j ky vklad na požádání vým nou za ochotu financovat vládní výdaje. Vrcholnou ukázkou této kooperace státu a finan ního sektoru se stalo roku 1694 ustavení Bank of England, která získala privilegium na tišt ní státních bankovek, kterými skupovala vládní dluh a jejímiž vlastníky se stali král Vilém a finan ní skupina banké e Williama Patersona. Emise nových bankovek v celkové v hodnot 760 000 liber vedla k okamžité inflaci a b hem dvou let p ivedla Bank of England k ú etní insolvenční. Banka kryla papírové peníze pouze 36 000 librami zlata a v roce 1696 získala od státu privilegium pozastavit sm nu papírových bankovek za zlato.⁸ Za 275 let ud lá to samé Richard Nixon ve Spojených Státech.

Insolvence, do kterých se dostávaly soukromé banky v pr b hu d jin, plynoucí z porušování vlastnických práv vkladatel , vedly po celém západním sv t ke vzniku centrálních autorit, které postupn kartelizovaly soukromé banky pod k ídla státní instituce s privilegiem tisknout státní bankovky. Centrální banky se tak stávaly v íteli poslední instance. Na soumraku konce války, v roce 1944, sv tové mocnosti ešily, jak ufinancovat vládní dluhy vzniklé vále ným financováním, respektive jak vy ešit disproporci mezi zlatými rezervami a množstvím nekrytých bankovek. Vznikl tak globální finan ní kartel zast ešený americkým rezervním systémem, který navázal sv tové m ny na dolar a stanovil jeho konstantní pom r ke zlatu na 35\$ za troyskou unci, p í emž privilegium sm nit dolar za zlato m ly pouze centrální banky jednotlivých stát . Infla ní politika Fedu⁹ a americké vlády, zp sobená financováním válek ve Vietnamu a Koreji, vedla k reálné depreciaci¹⁰ amerického dolaru a zp sobila, že musel v roce 1971 Kongres USA odst ihnout dolar od zlata a vypov d t závazky sv tovému finan nímu systému. Tento krok obhajovala ada ekonom (mezi nimi i laureát ceny Švédské národní banky Milton Friedman) s tím, že zlato má hodnotu jen díky dolaru a po jeho odst ížení od n j cena zlata klesne. B hem dvou let stoupla cena

⁸ Murray N. Rothbard – The Mystery of Banking, str. 178

⁹ Fed – Federální rezervní systém, centrální banka Spojených států

¹⁰ Depreciace měny znamená pokles její hodnoty oproti měnám zahraničním. V případě fixních kurzů dochází v takové situaci k neúměrně vysoké poptávce po měně, která má reálně vyšší hodnotu. Tento problém řeší systém plovoucích směnných kurzů, který poptávku vyrovnává snižováním či zvyšováním směnných poměrů. Fixní kurzy drží v dnešní době argentinské peso vůči americkému dolaru. Kurz je však značně podhodnocený, což vede k neúměrně vysoké poptávce po americkém dolaru. Nedostatečné množství deviz je přidělováno privilegovaným subjektům, které je se ziskem rozprodávají na černém trhu za jejich skutečnou hodnotu, která je v současné době (2014) na 160% oficiální ceny.

zlata o 257% na 125\$ za troyskou unci.¹¹ To je hodnota, o kterou byl dolar znehodnocen za dvacet sedm let.

Již jsem zmínil, že problémy soukromých bank vedou ke zvyšování peněžní nabídky. Pevným pojmem popisujícím tento jev byla inflace. Pojem inflace za poslední dekády zdegeneroval a je mainstreamem užíván pro popis následku inflace, tedy pro popis růstu spotřebitelských cen. Mojí teorií je, že byl tento pojem překroucen, aby před veřejností ukryl ono hanebné jednání – tisk peněz státem a privilegovanými institucemi. Já budu pojem inflace užívat v jeho pevném znění.

Neexistuje jednodušší způsob, jak poukázat na šílenou inflační realitu dnešních dnů, než podívat se na změnu peněžní zásoby největší světové ekonomiky. Za posledních sto let se peněžní nabídka Spojených států zvýšila z 5 miliard dolarů na 3600 miliard dolarů¹² (pro srovnání - cena zlata stoupla z 20 dolarů na 1500 dolarů za troyskou unci).

1.4 Realita finančního systému

Je důležité v této chvíli shrnout několik faktů, které vyplývají z předchozího, a pro ekonomy by neměly být překvapující. Finanční systém není podložen komoditou, tedy bankovky neplní svoji pevnou funkci peněžních substitutů, nýbrž jsou samy penězi. Neexistuje mechanismus, který by dokázal zabránit nekonečné produkci nových peněz. A když říkáme nových, tak tím nemyslím výměnu starých, poškozených bankovek za nové, nýbrž růst absolutní sumy peněz v ekonomice, a tedy neexistuje ani matematický model, pomocí něhož by bylo možno tuto limitu vypočítat.¹³

Centrální úroková sazba¹⁴ není stanovena trhem, nýbrž kolegiem státních úředníků. Ti jistě využívají tržních ukazatelů, nicméně disponují státem uděleným monopolem, neoperují na trhu jako subjekt uspokojující potřeby spotřebitelů a nejsou spotřebitelům podřízeni. Nevystavují se riziku krachu, nenesou hmotnou odpovědnost a

¹¹ www.onlygold.com – Poprvé dosáhlo zlato ceny 126 dolarů za troyskou unci 5.6.1973, v následujících měsících se již pohybovala cena mezi 120 a 130 dolary.

¹² research.stlouisfed.org

¹³ Komerční banky jsou samozřejmě omezeny povinnými minimálními rezervami. Nicméně je otázka, nakolik jsou minimální rezervy limitním mechanismem v systému, kde například japonská centrální banka drží již několik let repo sazby blížící se kladné nule

¹⁴ Myšlena především repo a lombardní sazba

finanční bilance není přímou jejich další krok, nýbrž je jen deskripční krok minulých. Operují ve sféře státních monopol jako svrchovaný diktátor nad kartelem soukromých bank a uspokojují cíle politické.

Ano, přijetí ekonomického modelu, na jehož základě centrální banka operuje, je krokem čistě politickým, a už se to zastáncům nezávislosti centrální banky líbí nebo ne. Udržení monopolu na měnu je krok politický, zákonem zakázané vlastnictví zlata v poválečném období v USA byl krok čistě politický, navázání nových kurzů na dolar zeměmi z celého světa byl opět krok politický, opuštění zlatého standardu, a tedy legalizace loupeže vkladů soukromými bankami provedená již tolikrát v historii, byl krok politický a v neposlední řadě cílený 2% růst cen, jakožto trvalý legální loupež vkladů, je také krok čistě politický. Nemají oporu v ekonomické teorii a ekonomických modelech a pokud ano, pak jsou tyto modely preferovány jen proto, že jejich výstupy plní cíle politické.

Dále, půjčky poskytované soukromými bankami nejsou poskytovány z vkladů, nýbrž jsou tvořeny novými penězi.¹⁵ Pokaždé, když bankovní subjekt kredituje úvěr, zvýší se absolutní suma peněz v ekonomice. Úrok takové půjčky není determinován množstvím termínovaných vkladů, tedy nemá žádnou vazbu na množství úspor v ekonomice, ale je determinován centrální úrokovou sazbou a výší minimálních rezerv. Pokud je půjčka splacena, absolutní suma peněz v ekonomice se sníží o jistinu. Komerční banky jsou pak v případě půjčky limitovány velikostí monetární báze, povinných rezerv, kterou může centrální banka bez omezení navyšovat. Když íkám bez omezení, tak tím myslím zákonné omezení. Centrální banka by se měla v ideálním případě navyšování monetární báze vyvarovat. Realita dnešních dnů, a především těch ve Spojených státech, je však jiná.¹⁶

¹⁵ Jak jsem již řekl, banky půjčují vklady na šekovatelných účtech. Tím, že ponechávají oba subjekty v iluzi okamžité dostupnosti prostředků, pak tyto subjekty na trhu operují, jako by oba měly prostředky k dispozici. Pro ekonomiku tak dlužník představuje navýšení peněžní zásoby.

¹⁶ Americká centrální banka již několik let provádí takzvané kvantitativní uvolňování (quantitative easing). Jedná se o způsob, jak obejít legální omezení monetizace vládního dluhu. Centrální banka skupuje od komerčních bank cenné papíry, především prašivé hypotéky a vládní dluhopisy. Je přímým cílem centrální banky navýšit množství peněz v oběhu, jelikož tyto cenné papíry nakupuje novými penězi. Nízká diskontní sazba pak má komerční banky donutit rozpůjčovat peníze dalším komerčním subjektům.

2. N která teoretická východiska

2.1 Lidské jednání

Život člověka je sérií voleb mezi cíli a prostředky, jak onch cíl dosáhnout. Člověk jedná z prostého důvodu, chce změnit současné podmínky na méně neuspokojivé. Snaží se svým jednáním přiblížit dokonalosti, určitěmu ideálnímu stavu, kdy každá další změna nutně vede k nedokonalosti.¹⁷ Jde o teoretický koncept, který definuje tendenci jevů, jež jsou pro hodnocení relevantní.

William Jevons jednou řekl, že život člověka se neustále pohybuje mezi strastí a slastí,¹⁸ mezi prací a volným časem. Jedná se pouze o jiné vyjádření toho, že prostředky jsou pro člověka nákladem, zatímco cíle jsou jeho pomyslným ziskem. Člověk porovnává výnosy a náklady svého jednání a podle toho se rozhoduje. Je na tomto místě třeba zmínit jednu věc, a to že náklady nikdy nestojí na pomyslném žebříku hodnot samostatně. Jsou hodnoceny jen díky tomu, že mohou sloužit k dosažení určitého cíle. Jedná se o fundamentální základ subjektivní teorie hodnoty. Prostředek není hodnocen, pokud nemůže sloužit žádnému cíli,¹⁹ i pokud jeho množství nijak neovlivňuje samotné jednání. V takovém případě je vůči člověku indiferentní a pro ekonomii pozbývá relevance.²⁰

Rozpoznání tohoto důležitého faktu, a tedy že prostředky jsou hodnoceny pouze, pokud jsou poplatné cíli, je nezbytné pro odmítnutí některých nesmyslných hospodářských politik.

¹⁷ Ludwig von Mises – Human Action, str. 70

¹⁸ William S. Jevons – The Theory of Political Economy

¹⁹ Carl Menger – Principles of Economics, str. 150 „The existence of our requirements for goods of higher order is dependent upon the goods they serve to produce having expected economic character and hence expected value. In securing our requirements for the satisfaction of our needs, we do not need command of goods that are suitable for the production of goods of lower order that have no expected value (since we have no requirements for them). We therefore have the principle that the value of goods of higher order is dependent upon the expected value of the goods of lower order they serve to produce. Hence goods of higher order can attain value, or retain it once they have it, only if, or as long as, they serve to produce goods that we expect to have value for us.“

²⁰ Ludwig von Mises – Human Action str. 93 „It is customary to call the end the ultimate good and the means goods. In applying this terminology economists mainly used to think as technologists and not as praxeologists. They differentiated between free goods and economic goods. They called free goods those things which, being available in superfluous abundance, do not need to be economized. Such goods are, however, not the object of any action. They are general conditions of human welfare; they are parts of the natural environment in which man lives and acts. Only the economic goods are the substratum of action. They alone are dealt with in economics.“

2.2 Práce jako prostředek

Pokud je naším cílem dostat se po dálnici do Francie, je prostředkem nákup dálniční známky (a koupě automobilu). Samotná známka nezvyšuje náš blahobyt, ten zvyšuje teprve úspěšný dojezd do proslulých krajín Provence. Pokud bychom si mohli koupit známku dvakrát, snížili bychom jejich ohodnocení, což by se mohlo projevit například tím, že bychom danou cestu do Francie neuskutečnili.

Stejně jako dálniční známka, tak i peníze jsou pro většinu lidí prostředkem. Už jen pro to, že peníze jsou definovány jako ten nejlépe likvidní statek. Když chodíme do zaměstnání, neděláme to pro to, že chceme pracovat, ale pro to, abychom získali peníze, za které si koupíme dálniční známku. Existují i lidé, kteří by svou práci vykonávali bez nároku na odměnu. V takovém případě by však stálo za úvahu, zda není taková práce spíše koníčkem.

Je nutné pochopit, že člověk se vždy rozhoduje ex post po vyhodnocení výnosů a nákladů.²¹ Nezajímá ho pouze, jestli v práci dostane zapláceno 1x tisíc korun nebo 2x tisíc. Zajímá ho, zda bude moci za dosaženou sumu uspokojit své cíle. Z tohoto pohledu je pro něj irelevantní, jestli obdrží v jedné zemi za stejnou práci dvojnásobek toho, co v jiné, pokud finanční náklady na uspokojení potřeb budou též dvojnásobné (ostatní vlivy zanedbáme).

Pokud je pro člověka práce prostředkem, pak je jakékoliv navýšení pracovní doby při zachování všech ostatních faktorů pro člověka negativní. Snižuje to jeho schopnost dosahovat svých cílů.

2.3 Export jako prostředek

Zadáných ekonomů, obzvláště v období krize, zaznívají poměrně nebezpečné názory. Jedná se o jakousi reinkarnaci merkantilistických teorií, a tedy tvrzení, že stát má podporovat vývoz zboží i za cenu znehodnocení měny i vyššího zdanění. Francouzský politik a satirik Frédéric Bastiat před více než sto padesáti lety

²¹ Ludwig von Mises – Human Action, str.22 „Man is in a position to act because he has the ability to discover causal relations which determine change and becoming in the universe. Acting requires and presupposes the category of causality. Only a man who sees the world in the light of causality is fitted to act.“

vydal poměrně výstižné dílo kritizující státní protekcionismus. Nazval ho Petice výrobce svíček. Základní otázka, kterou Bastiat formuluje, zní, proč by stát neměl též zakázat sluneční svit, který je zdarma a konkuruje výrobci svíček. Stejný princip státu by měl uplatňovat v momentě, kdy uvalí dovozní cla nebo zavede subvence exportérom. V obou případech napomáhá domácím podnikatelům, kteří jsou v produkci neefektivní, a ochraňuje je před těmi, kteří jsou schopni vyrábět zboží levněji.²²

Je třeba si uvědomit, že export je jen jiným druhem práce. Jejími výsledky je nabytí zahraniční měny. A samozřejmě, peníze jsou prostředkem ke koupi zboží. Jinými slovy export je prostředkem k dosažení importu. Samotné navýšení exportu nezvyšuje blahobyt, stejně jako nezvyšuje blahobyt získání peněz za jakoukoliv jinou práci. Je to právě spotřební zboží, které v konečném důsledku zvyšuje blahobyt člověka.

Tím neříkám, že neexistují i jiné, duchovní i spirituální věci, které lidem mohou zvyšovat jejich individuální pocit štěstí. Ty však, pokud nemají vazbu na peníze, jsou pro nás v případě posuzování exportu irelevantní (pokud se tedy někdo necítí šťastný přímo z pozorování zvyšující se kladné bilance zahraničního obchodu). Pokud se pohybujeme v oboru katalaxie a zkoumáme fenomén deflace, jsou pro nás relevantní jen ta jednání, jež obsahují peníze jako prostředek k dosažení dalších cílů.²³ Toto je pro nás při dalším posuzování blahobytu ve společnosti klíčové, protože můžeme dále odvodit, že zvýšení kupní síly peněz má v takovém důsledku za následek zvýšení blahobytu. Za zvýšení kupní síly pak můžeme dosadit zvýšené množství peněz při zachování ceny zboží, jehož koupí je naším cílem.

Jakékoliv snahy o podporu exportu jsou pak v jednoznačném protikladu k jejich pravému účelu – importu zboží a služeb, jelikož ty jsou znehodnocením měny omezovány. Není možné ospravedlnit vysoké náklady na export, pokud hodnota jeho cíle, importu, klesá. Podpora exportu je jen přesouvání bohatství od jedné skupiny lidí k těm, kteří jsou efektivní v ovládnutí státního mocenského aparátu. Ostatně jako se tomu děje při každé další státní intervenci.

²² Frédéric Bastiat – The Candlemaker's Petition „The question, and we ask it formally, is this: Do you desire for our country the benefit of gratuitous consumption or the pretended advantages of onerous production? Make your choice, but be logical; for as long as you exclude, as you do, coal, iron, corn, foreign fabrics, in proportion as their price approximates to zero, what inconsistency it would be to admit the light of the sun, the price of which is already at zero during the entire day!“

²³ Ludwig von Mises – Human Action, str. 235

3. Deflace

3.1 Příčina a následek

Abychom plně porozuměli tomu, co je to vlastně deflace, je třeba analyzovat fundamenty, které ji obklopují. Běžná diskuse ekonomů se točí okolo následků deflace a hledání řešení, jak se s nimi následkem vyhnout. Je na deflaci nahlíženo jako na příčinu, která stojí na základech událostí. Proč však samotná deflace vzniká? A není deflace jen následkem jiných událostí, jejímiž následky jsou i ty, které jsou popisovány deflací?

Stejně jako pojem inflace, i v pojmu deflace došlo ke zmatení pojmů. Deflace, jakožto inverze inflace, vyjadřuje pokles peněžní nabídky, v jejímž důsledku velmi často, ale nemusí tomu tak být vždy, poklesnou spotřebitelské ceny. Oba případy je třeba analyzovat zvlášť. V následujících odstavcích shrnu základní případy poklesu cen.

3.2 Pokles spotřebitelských cen

Deflace ve smyslu cenovém znamená celkový pokles souboru cen, typicky spotřebitelského koše. Volba takového koše je čistě arbitrární a nevyovídá nic o reálném světě.²⁴ Pojme analyzovat případy, za kterých může dojít k poklesu cen určitého statku. Prvním případem je již zmíněná monetární deflace, pokles množství peněz v oběhu vede ke korekci cenových relací. Monetární deflaci se budeme vnovat dále. Druhým případem kdy dochází k poklesu ceny, je zefektivnění výrobního procesu i navýšení výrobních prostředků.²⁵ Jedná se o dvě kategorie příčin – nabídkovou a poptávkovou.²⁶

Zefektivnění výrobního procesu vede k poklesu cen nepřímo. Bylo by nesmyslné tvrdit, že se náklady podílejí na koncové ceně. Ta je plně v rukou spotřebitelské poptávky. Klíčová role nákladů je v určení míry zisku. Rostoucí zisky v odvětví jsou pro investory signálem. Říkají jim - zde investujte. Rozšíření výroby následně vede ke zvýšení nabídky zboží a logicky i k poklesu cen. Za přínosy zefektivnění výrobního

²⁴ Ludwig von Mises – The Causes of the Economic Crisis, str. 77

²⁵ Ludwig von Mises – Human Action, str. 292

²⁶ Joseph T. Salerno – Money, Sound and Unsound, str. 272

procesu pak můžeme označit dlouhodobě nízké ceny zboží a krátkodobé zvýšení zisků firmy.

Je třeba si uvědomit, že zefektivnění výrobního procesu nemůže přinášet negativní důsledky ve smyslu ekonomickém. Úroveň bohatství ekonomiky je dána mírou investovaného a dostupného kapitálu. Sofistikované nástroje vedou k navýšení přidané hodnoty, jakou se zaměstnanec podílí na koncové ceně produktu, a přispívají k růstu jeho mzdy. Jako příklad můžeme posloužit vynález šicího stroje. Pracovník, který při práci používá nové technologie je schopen za stejný čas vytvořit více zboží, než stejný schopný pracovník bez technologií. Česká švadlena ušije s pomocí šicího stroje více šatů, než švadlena v Bangladéši, která má k dispozici jen jehlu a nit.²⁷ Podnikatelé, kteří na trh vstupují, rozšíří výrobu a tlačí na snížení ceny zboží, což má za následek tlak na pokles nákladů. Vysoké mzdy tak s postupem času opět klesají, stejně jako zisk firmy. Bohatství společnosti pak není dáno aritmetickým vypočtením průměrné mzdy, protože tam, kde růst pouze za předpokladu tvorby nových peněz státem licencovanými institucemi. Bohatství je dáno zvýšenou spotřebou, která je dána poklesem cen. A pokles cen je způsoben investicemi do rozšířené produkce a nových technologií výroby.

Zmíní to zde proto, abych vyvrátil nesmyslný omyl, a tedy že pokles cen vede k poklesu zisku a mezd. Důsledkem snížení nákladů, které plynou ze zefektivnění výrobního procesu, je pravý opak, a to růst zisku a mezd. V důsledku vysoké ziskovosti se podnikatelé smějí své investice, rozšíří výrobu a tlačí na pokles cen. Zisk a mzdy spolu s cenou klesají na původní úroveň. Snižování cen není pohromou pro ekonomiku. Umožňuje lidem spotřebovat více, než mohli spotřebovat dříve. Z tohoto pohledu je naprosto nesmyslné tvrdit, že za růstem životní úrovně je růst mezd.²⁸ Růst nominálních mezd jednoho člověka nemůže nastat bez souasného poklesu mzdy člověka jiného, pokud je množství peněz konstantní. Všeobecný růst mezd je vykoupen růstem spotřebitelských cen, i jejich nedostatečným poklesem.

Případy, kdy vlivem zefektivnění výrobního procesu dochází ke snižování podílu lidského kapitálu na produkci, nelze z žádného pohledu nazvat ekonomicky negativními. Jak jsem zmínil, úroveň bohatství společnosti závisí na míře dostupného

²⁷ Ludwig von Mises - Economic policy: Thoughts for Today and Tomorrow, str.78

²⁸ Ludwig von Mises – Human Action, str. 299

kapitálu. Lidský kapitál uvolněný z výrobního procesu zvyšuje množství dostupného kapitálu na trhu. Peníze se z trhu neztrácejí. Je irelevantní, jestli firma zvýšila své zisky díky rozšíření produkce, či díky vyšší efektivitě, která jí umožnila ponechat si současný stav zaměstnanců. Anebo jestli snížila náklady propuštěním zaměstnanců, jejichž práci dokázali díky efektivnějším nástrojům zastat zaměstnanci jiní. Zisky firem se stávají úsporami, úspory se stávají investicemi. Peníze ušetřené na mzdách zaměstnanců se stávají mzdami v nových investicích. Mohou být mzdami vyplácenými při výrobě kapitálových statků potřebných k produkci zboží s vysokou ziskovostí. A mohou být mzdami v odvětví úplně jiném.

Z předchozího je jasné, proč jsem zmínil při úsporách vedle reálného zisku současně i reálné mzdy v odvětví. Zvyšující se konkurence, respektive podnikatelé investující na trzích s vysokou ziskovostí, zvyšují konkurenci na straně poptávky po zaměstnancích. Zvyšující se poptávka působí na reálné mzdy. Zisky z úspor nákladů jsou pak investicemi, které rozšíří celkovou produkci statků v ekonomice. Peníze, které spotřebitelé ušetří díky nízké ceně, se pak stávají zisky nových společností. Jsou jimi spláceny úvěry, které předchodně financovaly nové investice a stávají se mzdami v nových odvětvích. Zvýšené množství statků v ekonomice zvyšuje spotřebu a zvýšená spotřeba zvyšuje životní úroveň.

3.3 Hospodářský cyklus

Zdravý hospodářský růst

K poklesu ceny může samozřejmě dojít i jiným způsobem, a to poklesem poptávky po produktu. Znovu zdrazuji, že zde nehovořím o generálním poklesu cen, ale o poklesu ceny určitého statku. Důvodem, proč pokles poptávky dochází, jsou čistě subjektivní a pro nás jsou irelevantní. Protože pokles cen je diskutován velmi často v souvislosti s hospodářskou krizí, je třeba analyzovat právě důvod, proč poklesu hospodářského růstu dochází.

V první řadě je třeba si uvědomit kausální vztah mezi spotřebou a produkcí. Spotřeba nikdy nemůže předcházet produkci a nikdy nemůže existovat v souhrnu s produkcí. Jakákoliv spotřeba je vždy nutně výsledkem produkce minulého období. Časové preference jednotlivce pak determinují dobu, která odkládá spotřebu a prodlužuje fázi

produkce. Vyjde me z předpokladu, že člověk vždy preferuje spotřebu statku v současnosti, před spotřebou stejného statku v budoucnu. Spotřebitelé, respektive statky, které jsou produkovány, musejí přinášet tím vyšší užitek, čím vyšší jsou náklady na ně vynaložené. A mezi náklady je samozřejmě nutné započítat i čas, jakožto náklad přímý v každém lidském jednání.²⁹

Je nutné si uvědomit, že samotná výše nákladů nám neříká nic o konečné ceně statku. Nemůžeme jednoduše dedukovat, že jakýkoliv statek, pokud na jeho produkci vynaložíme dostatečně velké náklady, bude v budoucnu vysoko hodnocený. Říká nám to pouze to, že produkce je uskutečňována jen tehdy, jestliže očekávaná cena produktu dokáže pokrýt jeho náklady.

Pokles poptávky po produktu je přirozenou součástí trhu. Dynamika společenské reality z trhu vyazuje producenty, kteří produkují v rozporu se spotřebitelskou poptávkou, a nahrazuje je podnikateli, kteří dokáží lépe odhadnout potřeby spotřebitelů. Trh je nemilosrdný při vynášení pomyslného rozsudku smrti. Kdo se nedokáže přizpůsobit, je z trhu vyazen.³⁰ Rozdíl mezi přirozeným úpadkem společnosti, která krachuje jednoduše proto, že je současně nahrazována společností jinou a tím, co se děje v průběhu krize, je nepochybně evidentní strukturální pochybení celých tržních odvětví, nikoliv jednotlivých firem.

Samozřejmě, nekrachují jen firmy s dlouholetou historií. Zkrachovat může díky špatnému odhadu budoucí spotřebitelské poptávky klidně i úplně nový projekt. Podnikatelé jsou jen lidé a mohou dopustit chyby, špatná investice je přirozenou součástí trhu. Přímou strukturálních pochybení jsou však chybné cenové signály, které jsou důsledkem státní deformace trhu, prorostají jím a zasahují ho ve všech jeho oblastech. V případech, kdy k deformaci trhu nedochází, pracuje tržní kontrolní mechanismus na decentralizované bázi. Chybné investice jsou ztrestány spotřebiteli i investory v samém počátku a jsou z trhu vyazeny.

Jak jsem zmínil, nelze současně produkovat a spotřebovávat. Diferenci mezi produkcí a spotřebou koriguje úroková míra. Pokud pracujeme a své peníze dále svlékáme bance na termínovaný vklad, pak to znamená, že jsme se na omezenou dobu vzdali své části spotřeby. Jak dlouhá ta doba je, určují naše časové preference a je

²⁹ Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit, and Economic Cycles, str.269

³⁰ Ludwig von Mises – Human Action, str. 288

následně vyjáděna úrokovou mírou. Čím více existuje v ekonomice úspor, tím nižší je úroková míra dostupných úvěrů. Pokud množství úspor poklesne, úroková míra stoupne.

Úroková míra je pak významným nákladem budoucích investic. Čím je úroková míra nižší, tím více investic bude v ekonomice uskutečněno a tím delší bude jejich kapitálová struktura, tedy tím více bude investováno do projektů, které jsou dále od spotřebitelů - jsou časově a kapitálově náročnější. Nízká úroková míra podnikatelům umožňuje investovat do projektů, které jsou dále od spotřebitelů - vzdali jsme se na omezenou dobu spotřeby a jsme k dispozici k produkci kapitálových statků; a jakmile dostaneme své peníze zpět, za něme spotřebujeme produkci, kterou ony kapitálové statky vyprodukují. Čím více je v ekonomice úspor, tím nižší je úroková sazba a tím více se uskuteční investic. A samozřejmě, tím méně se uskuteční spotřeby. Zdroje jsou také přesouvány od spotřebitelů směrem k investicím. Nové investice přebírají zejména společnosti firmám, které zkrachují, a obměňují strukturu ekonomiky tak, aby produkovala zboží, které spotřebitelé chtějí. Podniky, které produkují statky, za něž spotřebitelé nejsou ochotni utracet peníze a před nimiž dávají přednost úroku z termínovaného vkladu, musejí být z trhu odstraněny, aby daly prostor těm, které spotřebitelé považují za užitečné a za to spotřebují. Je nutné pochopit, že čím více existuje úspor, tím vyšší bude v budoucnu spotřeba, která umožní generovat nově vzniklým firmám zisky. Čím nižší je úroková sazba, tím více vznikne firem a tím více se bude v budoucnu spotřebovat.

Monetární inflace

Barevná je teorie, realita státního peněžního monopolu je veskrze temná. Jak jsem zmínil dříve, úroková míra nemá žádnou vazbu na skutečné množství úspor v ekonomice, ale je plně v rukou centrální banky.³¹ Každá ekonomická krize má povodňovou podobu nastavené úrokové sazby. Pokud je nastavena příliš nízko, podnikatelé v celých odvětvích trhu dostanou pokyn realizovat nové investice s delší kapitálovou strukturou. Spotřebitelé však nemají žádné úspory. Žádná budoucí zvýšená poptávka, která má pokrýt náklady nových investic, nebude nikdy realizována. Jednoduše, trhy operují se špatnými cenovými signály. Náklady na produkci jsou příliš vysoké, poptávka nebude schopna je zaplatit. A tak investice s nejnižší návratností budou muset z trhu odejít. Pokud by úroková míra odrážela množství úspor, pak by v takové situaci investice s

³¹ Murray N. Rothbard – The Mystery of Banking, str. 125

nízkou návratností nikdy realizovány nebyly, protože by jejich výnosy nebyly schopné pokrýt náklady úrokové sazby.

V případě, kdy banka kredituje nové úvěry, samozřejmě zvyšuje peněžní nabídku.³² Problém v hospodářském cyklu je o něco složitější, než bylo zmíněno výše. Lidé vždy preferují souasnou spotřebu statků před spotřebou stejného statku v budoucnu. A vždy preferuje investice, které jsou schopné generovat zisk dříve, než později.³³ Proto jsou primárně investice směřovány do nejkratších projektů, neboli projektů s nejkratší kapitálovou strukturou. Při zvyšování množství úspor se pak otevírá cesta i projektům dlouhodobějším. Každá dodatečná úspora pak prodlužuje investiční kapitálovou strukturu trhu. Teorie je následující. Čím více lidé spoří, tím méně poptávají spotřební statky. Čím více je tedy úspor, tím méně jsou rentabilní krátkodobé projekty - lidé nemají pro spotřebu jejich produkt peníze. A tím více se poté vyplácejí projekty dlouhodobější.³⁴ To je důvodem, proč se kapitálová struktura prodlužuje. Zároveň se však i zužuje. Množství krátkodobých investic se snižuje, aby mohla struktura růst do dálky.

V případě, kdy bankovní systém kredituje nové úvěry, vysílá do světa špatný signál. Říká nám, že lidé začali spořit a že dlouhodobější investice jsou tak nově rentabilní. Jak jsme si ukázali, každá nová úspora prodlužuje výrobní strukturu, jelikož investice kratší jsou již obsazené. Nové peníze jsou pak přesně takovou falešnou úsporou, jsou směřovány na konec pyramidy, do nejdelších projektů.³⁵ Problémem je, že investice jsou tvořeny reálnými zdroji. Samotný tlak peněz však kapitálovou vybavenost zvýšit nemůže, pouze vede ke korekci cenových relací.³⁶ Nové peníze nikdy nevedou k rovnoměrnému růstu cen. Zvyšují ceny v místech, ve kterých vstupují na trh

³² Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit, and Economic Cycles, str. 182 a následující

³³ Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit, and Economic Cycles, str. 270

³⁴ Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit, and Economic Cycles, str. 348

³⁵ Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit, and Economic Cycles, str. 350 „In short, entrepreneurs decide to launch new investment projects, widening and lengthening the capital goods stages in the productive structure; that is, they act as if society's saving had increased, when in fact such an event has not occurred. In the case of an upsurge in voluntary saving, which we examined in the last section, the individual behavior of the different economic agents tended to become compatible, and thus the real resources that were saved and not consumed made the preservation and lengthening of the productive structure possible. Now the fact that entrepreneurs respond to credit expansion by behaving as if saving had increased triggers a process of maladjustment or discoordination in the behavior of the different economic agents. Indeed entrepreneurs rush to invest and to widen and lengthen the real productive structure even though economic agents have not decided to augment their saving by the volume necessary to finance the new investments.“

³⁶ Ludwig von Mises – The Causes of the Economic Crisis, str. 162

a dále tak, jak trhem proplouvají. Nekryté peníze tak zvyšují ceny kapitálových statků, do kterých jsou směřovány. Tedy do kapitálu nejdále vzdáleného od spotřebu, typicky akcie, ale samozřejmě i reálné zdroje.

Problém investičního boomu není v samotné míře investic, ale v nesprávném využití zdrojů. Iluze úspor vede k nastartování projektů, pro jejichž realizaci neexistuje dostatek reálných zdrojů, a které se po korekci cen kapitálových statků stanou nerentabilní. Lidé při uměle snížení úrokové sazby nesnížili svou spotřebu, jako se tomu děje při zdravém hospodářském růstu. Kapitál, včetně toho lidského, je však přesouván do projektů, které se nacházejí dále od spotřebu - mají delší kapitálovou strukturu - jelikož právě do těchto projektů přitékají nové peníze, které je činí zdánlivě ziskovými. Vysoké mzdy, tvořené převážně novými penězi, pak navyšují ceny spotřebních statků.

V momentě, kdy investice s dlouhou kapitálovou strukturou narazí na reálný nedostatek fyzického kapitálu, začne fáze ekonomického poklesu.³⁷ Odvrtví nejdále od spotřebu zkrachují a kapitál se přesune do investic, které mají kratší kapitálovou strukturu a které je možné dokončit.

Představme si, že nové peníze způsobí stavební boom. Nové peníze jsou směřovány do domů a zvyšují jejich cenu. Zvýšená cena domů láká investory a vede k boomu stavebních firem. Stavební firmy zvýší poptávku po užitkových automobilech a způsobí rozšíření výroby automobilů. Lidé žijí v iluzi, že si budou moci dovolit zaplatit jak hypotéku, tak udržet svou asnovou spotřebu. K produkci domů jsou asnovou spotřebních statků však v ekonomice není dost reálných zdrojů.³⁸ Když ekonomika narazí na fyzickou omezenost zdrojů, poptávka po určitých produktech bude muset poklesnout. Domy jako investice s dlouhou kapitálovou strukturou budou muset uvolnit své zdroje do projektů kratších, například do produkce potravin. Nesmíme zapomínat, že samotný tisk bankovek nezmenil nic na časových preferencích lidí. Stále preferují

³⁷ Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit, and Economic Cycles, str. 413

³⁸ Ludwig von Mises – The Causes of the Economic Crisis, str. 162 „Credit expansion cannot increase the supply of real goods. It merely brings about a rearrangement. It diverts capital investment away from the course prescribed by the state of economic wealth and market conditions. It causes production to pursue paths which it would not follow unless the economy were to acquire an increase in material goods. As a result, the upswing lacks a solid base. It is not real prosperity. It is illusory prosperity. It did not develop from an increase in economic wealth. Rather, it arose because the credit expansion created the illusion of such an increase. Sooner or later it must become apparent that this economic situation is built on sand.“

spot ebu. V d sledku poklesu poptávky po nemovitostech zkrachují stavební firmy. A samoz ejm , po ád tu z stává problém s novými výrobními linkami na užitkové automobily, které najednou nikdo nechce. Cena automobilu musí poklesnout. P i jeho produkci byly vyplývány vzácné zdroje, vysoké náklady však nemohou ospravedlnit vysokou cenu, ta je tvo ena jen a jen poptávkou. Hospodá ská krize se tak neomezuje na ur itý podnik i odv tví, chybné investice dokáží vytvo it boom ve zdánliv nesouvisejících oblastech. Kolem nové výrobní haly vznikne kavárna, která spolu s halou zkrachuje.

Ve fázi ekonomického poklesu tak dochází k p esunu zdroj . Investice, které vznikly díky boomu, musejí zkrachovat. Cena jejich produktu pak musí poklesnout. Zdroje se p esunou k investicím, které je možné dokon it. Je nutné pochopit, že krize samotná nem že vést pouze k poklesu cen. Peníze se z trhu neztrácejí. Vede k r stu cen spot ebního zboží a k poklesu cen statk , které jsou od spot eby vzdáleny nejvíce - akcie, nemovitosti. B hem krize tak rostou ceny pot ebního zboží - potravin, energií - a klesají ceny zboží, které je výsledkem chybných investic.

Say v zákon nám íká, že poptávka je vždy v souladu s nabídkou. Je to dáno prostou úvahou. Když pracujeme a produkuje, d láme to pro to, že o ekáváme, že n kdo jiný produkuje statky, které s ním chceme vym nit. Tedy když produkuje, zároveň poptáváme. Jakékoliv keynesiánské úvahy o celkové nadprodukci nebo nedostate né poptávce jsou naprosto odtržené od reality. V p ípad stavebního boomu samoz ejm dochází k nadprodukci dom , zároveň však dochází k nedostate né produkci statk , které jsou skute n poptávány. Tedy k t m, které jsou výsledkem investic s kratší kapitálovou strukturou. Žádná celková nadprodukce neexistuje, existuje sektorová nadprodukce a sektorová podprodukce. Výsledkem recese je pak p esnutí zdroj tam, kde je skute n pot eba. Nízké ceny zboží, které bylo vyprodukováno v období boomu, jsou pak stimulem k p esm rování zdroj tam, kde je jich t eba.³⁹

³⁹ Ludwig von Mises – The Causes of the Economic Crisis, str 172 „If the prices of coal, sugar, coffee or rye go down, this means that consumers are asking more urgently for other commodities. As a result of the decline in such prices, some concerns producing these commodities become unprofitable and are forced to reduce production or shut down completely. The capital and labor thus released are then shifted to other branches of the economy in order to produce commodities for which a stronger demand prevails“

3.4 Monetární deflace

V průběhu práce jsem několikrát použil termín - peníze se z trhu neztrácejí. Uvádím to kvůli zjednodušení problému. Je třeba nahlížet na peníze jako na zprostředkovatele cen, velmi dynamického zprostředkovatele cen. Množství peněz v ekonomice může stoupat a samozřejmě může i klesat. Co je však zásadní je uvědomit si, že žádné správné množství peněz v ekonomice neexistuje. Z hlediska zlatého standardu často zaznívá argument, že pro dnešní globalizovaný svět neexistuje dostatečné množství zlata. Je to samozřejmě chiméra. Cena peněz se odvíjí od nabídky a poptávky, stejně jako cena jakéhokoliv jiného statku. Pokles množství peněz se odrazí v korekci cenových relací. Na celkové sumě peněz nezáleží.⁴⁰

Dalším případem, kdy dochází ke generálnímu poklesu cen, je monetární deflace - stažení peněz z oběhu. Což se děje ve těchto případech.⁴¹ Za prvé se může ke stažení peněz z oběhu uchýlit vláda spolu s centrální bankou. V minulosti byly takové kroky podnikány ve snaze navrátit hodnotu měny na předválečnou úroveň. Jak se takovému případu vyhnout je zřejmé – nedělat to. V druhém případě jde o splácení úvěrů. Pokud při kreditování nového úvěru peníze vznikají, při jeho splácení naopak zanikají. Dochází k tomu ve dvou případech. V jednom jsou spláceny úvěry lidí komerčním bankám, v druhém jsou spláceny úvěry komerčních bank bance centrální. Těto případy, kdy může dojít ke stažení peněz z oběhu, je čistý strašák mainstreamových ekonomů - úschova peněz do štrozoku, neboli do slaměné matrace, u které může dojít vlivem náhlého vznícení k nošení mě všech ekonomů zaměstnaných ve státní správě - zničení státních bankovek!

Money hoarding, neboli hromadění peněz, je bráno některými ekonomy jako iracionální aktivita, což je od nich velmi arogantní. Termín hoarding obecně se užívá k popisu hromadění různých statků. Spekulant na trhu s pšenicí může v období sklizně skoupiť úrodu a prodávat ji v zimě se ziskem. Takové jednání není v žádném případě iracionální. Díky spekulantovi je pšenice dostupná vždy, nejen v období úrody. Jakákoliv snaha hromadit, a už peníze i zdroje, je spekulace na růst jejich ceny.

⁴⁰ Murray N. Rothbard – The Mystery of Banking, str. 45 „Unlike consumer or capital goods, we cannot say that the more money in circulation the better. In fact, since money only performs an exchange function, we can assert with the Ricardians and with Ludwig von Mises that any supply of money will be equally optimal with any other. In short, it doesn't matter what the money supply may be; every M will be just as good as any other for performing its cash balance exchange function.“

⁴¹ Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit and Economic Cycles, str. 444

Zvýšená poptávka po držbě hotovosti vede k růstu ceny peněz a samozřejmě k poklesu cen. Dochází k takzvanému Ricardovu efektu⁴² – snížení ceny spotobních statků vlivem snížení poptávky a reálnému růstu mezd, které povedou k vyššímu užívání neproduktivních kapitálových faktorů a prodloužení výrobní struktury. Obecně, poptávka po držbě hotovosti se též zvyšuje s mírou budoucí nejistoty. Svět, ve kterém by neexistovala nejistota, by vedl k nahrazení peněz cennými papíry. Jednou z příčin vysoké nejistoty může být válka. Problém však je, že náš inflační peněžní systém odpovídá na téměř každý problém znehodnocením mincí. Společnost svázaná strachem se obrací na stát, jakožto na spasitele veškerých problémů. A stát jako řešení vydá dluhopisy, které, jak jsem již zmínil, vedou k nárůstu peněžní nabídky a znehodnocením mincí. Každá nejistota, válka, ekonomická krize, epidemie, přírodní katastrofy, vedou ke státnímu zadlužení. A pokud neke zadlužení, pak ke zvýšení zdanění, nárůstu cen a relativnímu znehodnocení úspor. Problém nejistoty je tak spíše řešen hromaděním jiných statků – potravin, surovin, zlata.

Nás zajímá monetární deflace způsobená splácením úvěrů komerčních a centrální banky, protože na rozdíl od marginálního množství peněz, které se mohou stát obětí úschovy do štrozoku, vyhlíží naprostá většina nekrytých peněz svůj konec právě při splátce úvěru.⁴³ Jak jsem uvedl na začátku, peněžní nabídka Spojených států se zvýšila za posledních sto let z 5 miliard na 3600 miliard dolarů. Drtivá většina peněz tak byla vytvořena úvěrem. Jakékoliv problémy, které z toho následně vznikají, je třeba nekompromisně připsat špatnému státnímu finančnímu systému. Řešení takových problémů jinak, než odstraněním tohoto systému, je ekvivalentní snaze řešit „problém s pivem to eným pod míru“ všeobecným zmenšením sklenic. Je řešením následku, nikoliv příčin.

Předně si pojme věci, pro všechny kdo za ně spojit. Tak především, předpokládá určitý budoucí užitek. A tím více spojí, tím vyšší se budoucí užitek zdá být. Nkteří ekonomové žijí v představě, že množství úvěrů může neustále růst, což je samozřejmě nesmysl. Na konci každé úspory, každé produkce, je nutno očekávaná

⁴² Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit and Economic Cycles, str. 332 „It is important to remember that all increases in voluntary saving and investment initially bring about a decline in the production of new consumer goods and services with respect to the short-term maximum which could be achieved if inputs were not diverted from the stages closest to final consumption. This decline performs the function of freeing productive factors necessary to lengthen the stages of capital goods furthest from consumption.“

⁴³ Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit, and Economic Cycles, str. 450

spot eba. Spot eba m že být odkládána nap íklad tím, že navýšíme incentiv - nabídneme vyšší úrok i vyšší podíl na budoucím zisku. Avšak vidina spot eby nem že být nikdy z hodnocení investice odstran na. Investice je prost edek a je hodnocena pouze díky tomu, že slouží ur ítému cíli - spot eb . Množství úv ru, jakkoliv m že po ur itý as r st, nem že r st do nekone na a jednoho dne se zastaví. V moment , kdy kritické množství lidí zvýší své asové preference.

Pokud množství splácených úv ru p ekro í množství úv r kreditovaných, dochází k analogické situaci, jako p i zvýšení úrokové sazby. A zvýšení úrokové sazby je d sledkem krácení úspor. Krácení úspor je pak indikátorem ke snížení množství investic a zkrácení jejich kapitálové struktury. Jakékoliv snahy um le navyšovat množství úv r vedou k zast ení cenových signál a nastartování nerentabilních projekt , které samoz ejm v budoucnu zkrachují.

Nominální množství úv ru neustále roste, což nevyulu je výše zmín né pravidlo, že množství investic nem že r st do nekone na. M že r st, pokud je tempo r stu srovnatelné i nižší než r st cen. D vodem, pro je nominální množství investic schopno r st i v pr b hu krize, kdy by m lo dojít k jejich kontrakci, je jednoduše ten, že dochází k nevídanému znehodnocení m ny, které státní indikátory nejsou schopny zachytit. Spot ební koš je z období boomu orientován, a už ú elov i z neznalosti, na sektory, kde dochází k poklesu z d vodu jejich nerentability. Je tvo ena iluze, že ceny klesají, jelikož jsou váženy nesprávné faktory. Rostoucí nezam stanost a podprodukce v klí ových sektorech jsou však pravými str jci skute ného znehodnocení m ny. Je nesmyslné po ítat do spot ebního koše cenu nemovitostí vystav ných v období boomu, pokud v krizi lidé o své domy p icházejí a jsou nuceni potýkat se s rostoucí cenou nájmu. V období krize rostou ceny zboží, které je klí ové.

A koliv jsem p esv d en, že zabývat se ešením problém , které generuje inherentn nestabilní systém jinak, než zrušením onoho systému, je nesmyslné, je t eba odpov d t i na n které námitky zastánc inflace. Tak nap íklad, v p ípad , kdy dochází ke kontrakci pen žní nabídky, vzniká neschopnost n kterých firem pokrýt náklady, které byly uskute n né v minulosti a jsou splatné ve starých cenách. Analogickou situací je neschopnost lidí splácet hypotéky, které jsou denominované ve starých cenách. Na za átku této kapitoly jsem sepsal e nickou otázku, zda nejsou n které

fenomény d sledkem stejných p í in, kterých je d sledkem i deflace, spíše, než že jsou d sledkem samotné deflace.

K neschopnosti splácet své závazky samoz ejm m že dojít. Není to však problém deflace, nýbrž problém toho, že jsou tyto závazky d sledkem špatných investičních zám r . Ke kontrakci úv r v inflačním systému dochází po dlouhém období emise. A jak víme, emise nekrytých bankovek vede k vyvolání um lého investičního boomu, nastartování nerentabilních investic a nadhodnocení kapitálu. D vodem, pro firmy v dob pen žní kontrakce krachují, není samotné snižování pen žní nabídky, nýbrž fakt, že produkují nerentabilní zboží. Stejn jako existují firmy, jejichž ziskovost klesá rychleji, než množství pen z v ekonomice, tak existují i firmy, jejichž ziskovost klesá pomaleji. Jak bylo z ejmé z p edchozího výkladu, zdroje se v období krize p esouvají ke krátkodobým projekt m. A krátkodobé projekty jsou schopné se vypo ádat s poklesem množství pen z lépe a efektivn ji, než projekty dlouhodobé. Dlouhodobé projekty jednoduše musejí zkrachovat. Je to d sledek vyjád ený jazykem inflačního systému.⁴⁴

V p ípad hypoték dochází ke stejné situaci. Lidé jsou v roli investor a nemovitosti, jejichž splatnost je rozložena na desítky let, jsou v bec t mi nejdouhodob jšími projekty. Jsou chybné, musejí zkrachovat. V p ípad jednotlivce je to samoz ejm problém, nemovitost pak p echází do rukou banky. Což není prosp šné ani pro jednoho z nich, jelikož cena nemovitosti je samoz ejm nižší, než úv r, který jistí. Navíc jsou v období po nemovitostním boomu takové domy neprodejné, banka však nepot ebuje nemovitosti, nýbrž peníze. Taková banka pak asto není schopna dostát svým závazk m, a pokud ji stát nezachrání, pak zkrachuje. Nemovitosti jsou rozprodány za zlomkové ceny a peníze vyplaceny t m samým lidem, kte í o nemovitosti p išli, protože jsou to p edevším oni, kdo jsou zázakníky banky, která krachuje. Odepsání investic ze strany penzijních fond , znehodnocené vklady, i splátky p edražené nemovitosti jsou pak odrazem reálného promrhání zdroj .⁴⁵

Samotný krach však není d sledkem poklesu pen žní nabídky. Je d sledkem investičního boomu. A každý boom jednou dosp je ke svému konci.⁴⁶Jeho d sledkem

⁴⁴ Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit, and Ecomoc Cycles, str. 451

⁴⁵ Jesus Huerta de Soto – Money, Bank Credit, and Ecomonim Cycles, str. 417

⁴⁶ Ludwig von Mises – The Causes of the Economic Crisis, str. 51

je pak krach, nedostatečný pokles cen klíčových statků a v případě inflačního systému i peněžní kontrakce.

4. Boj proti deflaci

Faktem tedy zůstává, že finanční systém produkuje nové peníze. Ze strany na kterých ekonom se nejedná o problém, nýbrž přímo o žádoucí vlastnost. Většina centrálních bank se snaží cíleně navyšovat spotřebitelské ceny o 2-3% ročně. Takové navyšování samozřejmě musí vést k investičnímu boomu, jelikož nové peníze v roli falešných úspor podnětují investory k nastartování dlouhodobých projektů, pro jejichž dokončení v ekonomice není dostatek zdrojů. Samotný finanční systém, který je založen na neustálé tvorbě nových peněz, nutně musí tvořit cyklické krize. V době krize pak trpí nejvíce ty projekty, které z boomu nejvíce profitovaly. Skutečným důvodem, proč je tento systém neustále držen při životě, je ten, že jsou to sice stejné projekty, které nejprve profitují a následně trpí, nicméně to neznamená, že jsou to stejní lidé.

Nicméně dalším argumentem zastánců cílování růstu cen je argument odkládané spotřeby. Lidé s vidinou klesajících cen odkládají svou spotřebu a firmy v důsledku tohoto jevu krachují. Je třeba se analogicky ptát na otázku, proč naopak firmy v případě očekávaného růstu cen nezadržují své zboží na skladech a nesnaží se ho prodat v budoucnu s vyšším ziskem. Existuje zkrátka spotřeba, kterou není možné odložit.

Pokud se oprostíme od samotného inflačního systému, pak jsme si ukázali dva případy, kdy dochází k poklesu ceny. Zefektivnění výrobního procesu i pokles poptávky. Bylo by nesmyslné brát v případě odkládání spotřeby v úvahu druhý případ, a tedy pokles poptávky. Pokles ceny je v tomto případě důsledkem poklesu poptávky a ne naopak. A pokles poptávky je indikátorem, že dané statky nejsou produkovány v souladu s páním spotřebitelů. Krach takových projektů pak není důsledkem poklesu cen. Pokles cen je jen jev, který firmu doprovází při její cestě ke krachu.

Případem, kdy dochází ke skutečnému odložení spotřeby, je zefektivnění výrobního procesu. Na firmy, které zefektivní výrobní proces, však není možné nahlížet jako na subjekty, které jsou před krachem. Právě naopak jsou to subjekty, které se na trhu potýkají s potenciálně nejvyšší ziskovostí. Pokles poptávky po jejím produktu jen akcentuje rychlost, s jakou se firma navrátí na původní výši zisku. Konkurenti ze

stejného odvětví, kteří nejsou schopni se přizpůsobit klesajícím cenám, musejí zkrachovat – jsou neefektivní. Dojde k omezení nabídky, která zatlačí na optimální úroveň cen. Peníze přesto, že se přímo neúčastní transakce, jsou pro trh stále relevantní. Vyjadřují potenciál, i ochotu koupit produkt. Peníze se z trhu neztrácejí.

Závěr

Představil jsem tři případy, kdy může docházet k poklesu ceny statku. Ve skutečnosti jsou však jen dva – zefektivnění výrobního procesu a pokles poptávky. Mezi pokles ceny nelze brát prostou korekci, jakožto důsledek peněžní kontrakce. Protože i v případě peněžní kontrakce jsou relevantní jen první dva případy. V inflačním systému jsou jen jinak vyjádřeny – nedostatečným poklesem ceny.

Ekonomické krize posledních desítek let jsou uměle prodlužovány vládními zásahy. Pokud nedovolíme cenám poklesnout, znamená to, že držíme při život investice, jejichž produkce je vysoce nerentabilní. Aby se ekonomika dostala z krize, je třeba přesunout zdroje k produkci kapitálového vybavení, které bude schopné produkovat zboží, které spotřebitelé požadují a především, které bude schopné ho produkovat efektivně. Vládní zásahy způsobují, že právě ta část zisku rentabilních projektů, která by byla použita k tvorbě potřebných kapitálových statků, je z těchto trhů za pomoci inflačního a přímého zdanění odebrána a přesunuta na trhy, které jsou nerentabilní.

Z politického hlediska je pochopitelné, proč se stát snaží zachránit velké podniky, které vznikly za dob ekonomického boomu. Tyto projekty často zamstňávají kritické množství lidí a jsou schopné vyvíjet silný politický tlak. Problémem však je, že celé takové odvětví je neefektivní a je nutné nechat ho zkrachovat. Lidé nepřijdou o práci natrvalo, právě naopak. Pokud stát ponechá rentabilním investicím jejich zisky, stanou se tyto zisky novými mzdami propuštěných lidí. Lidé budou pořád pracovat, pořád budou dostávat mzdu. Rozdíl bude v tom, že budou produkovat něco, co má smysl. Že jejich produkce povede k poklesu cen a zvýšení životní úrovně. Pokud stát nenechá poražené zkrachovat, nenechá trh redukovat ceny chybných investic, nenechá podnikatele alokovat zdroje v souladu se spotřebitelskou poptávkou, jsou jakékoliv vyhlídky na hospodářské oživení velmi tristní.

Literatura

Ludwig von Mises - Socialism: An Economic and Sociological Analysis, New edition with an epilogue: ISBN 978-1-933550-51-0, dostupné na www.mises.org

Ludwig von Mises - Human Action: A treatise on Economics, Scholars Edition: ISBN 0-945466-24-2, dostupné na www.mises.org

Ludwig von Mises - The Causes of the Economic Crisis, New edition with an epilogue: ISBN 978-1-933550-03-9, dostupné na www.mises.org

Ludwig von Mises – Thoughts for Today and Tomorrow, Third edition: ISBN 978-1-933550-01-5, dostupné na www.mises.org

Carl Menger - Principles of Economics: ISBN 978-1-933550-12-1, dostupné na www.mises.org

Murray N. Rothbard - The Mystery of Banking, Second edition: ISBN 978-1-933550-28-2, dostupné na www.mises.org

Frédéric Bastiat - The Candlemakers Petition, dostupné na <https://mises.org/daily/3831/The-Candlemakers-Petition>

Ayn Rand - Atlas Shrugged, rok vydání 1992, vydavatelství Signet: ISBN 0451171926

Frank Tenney - An Economic History of Rome, Second edition: ISBN 978-1596056473

Jesus Huerta de Soto - Money, Bank Credit, and Economic Cycles, Second Edition: ISBN 978-1-933550-39-8

William Jevons - The Theory of Political Economy, Fifth edition, Reprinted 1965, dostupné na www.mises.org

Joseph T. Salerno - Money, Sound and Unsound, Second printing: ISBN 978-1-933550-93-0, dostupné na www.mises.org

Internetové zdroje

www.onlygold.com

research.stlouisfed.org

www.mises.org/Literature